

Sibilarizacija u hrvatskom jeziku

Maslarić, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:229220>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Prijediplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Tamara Maslarić

Sibilarizacija u hrvatskom jeziku

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Prijediplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Tamara Maslarić

Sibilarizacija u hrvatskom jeziku

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 5. 9. 2023.

Tamara Maslanić 0122233924

ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

U radu se opisuju glasovne promjene prema normativnoj literaturi. Naglasak je na sibilizaciji i odmake od norme koji se događaju s obzirom na njezino provođenje ili neprovođenje. S obzirom na to da se javljaju mnoge dvostrukosti prilikom sklonidbe imenica u dativu i lokativu jednine, istraživanje koje je provedeno u ovome radu usmjereno je na uporabu toponima kojima osnova završava na *k*, *g* i *h*. Objašnjava se što su toponimi te se istraživanjem analizira učestalost uporabe primjera koji su opisani u teorijskom dijelu rada. Cilj rada jest prikazati sibilizaciju kao glasovnu promjenu te uzimajući u obzir moguće dvostrukosti, kao i odstupanja od norme, na mrežnim stranicama dnevnih novina provjeriti koji oblik prevladava u uporabi.

KLJUČNE RIJEČI: morfonologija, glasovne promjene, sibilizacija, toponimi

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GLASOVNE PROMJENE	3
2.1. FONOLOŠKE GLASOVNE PROMJENE	5
2.1.1. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO ZVUČNOSTI.....	5
2.1.2. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO MJESTU TVORBE	6
2.1.3. ISPADANJE SUGLASNIKA	7
2.2. MORFONOLOŠKE GLASOVNE PROMJENE	7
2.2.1. NEPOSTOJANI SAMOGLASNICI	8
2.2.2. PRIJEGLAS	8
2.2.3. PROŠIRIVANJE	9
2.2.4. VOKALIZACIJA	10
2.2.5. PALATALIZACIJA.....	11
2.2.6. JOTACIJA.....	11
2.2.7. ISPADANJE POJEDINAČNOG SUGLASNIKA I SLOGA	12
2.2.8. ALTERNACIJE SUGLASNIČKIH SKUPOVA.....	12
2.2.9. ALTERNACIJE <i>IJE, JE, E, I, Ø</i>	13
3. SIBILARIZACIJA.....	14
4. TOPONIMI.....	Error! Bookmark not defined.
5. ISTRAŽIVANJE – SIBILARIZACIJA U UPORABI	18
5.1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	18
6. ZAKLJUČAK	25
7. LITERATURA.....	26

1. UVOD

Ovaj rad opisuje glasovne promjene i njihove bitne značajke, a naglasak je stavljen na sibilizaciju, posebice na dvostrukosti i odstupanja od norme pri njezinu provođenju. U prvom dijelu rada opisane su glasovne promjene koje su prema uvjetovanosti podijeljene na fonološke i morfonološke. U tom dijelu rada prikazan je pregled glasovnih promjena prema normativnoj literaturi te su ukratko navedene sve značajke glasovnih promjena. Zatim je detaljno opisana sibilizacija gdje je naglasak na dvostrukostima i odmacima od norme. Nadalje, provedeno je istraživanje koje prikazuje učestalost uporabe dvostrukih oblika toponima na mrežnim stranicama dnevnih novina. Naposljetku slijede rezultati istraživanja i usporedba rezultata s normativnom literaturom.

Normativan opis sibilizacije temelji se na gramatikama: *Hrvatska gramatika* E. Barić i suradnika (2005), *Gramatika hrvatskog jezika* Težaka i Babića (2009), *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* Silića i Pranjkovića (2007), *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* Babića i sur. (2007) i *Hrvatska morfonologija* Ivana Markovića (2013). Također, korišten je i *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013), zatim *Hrvatski pravopis* Badurine, Markovića i Mićanovića (2008) i *Hrvatski pravopis* Babića, Finke i Moguša (2000). Osim gramatika i pravopisa pregledani su i članci s mrežnog izvornika *Hrčak* te *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i sur., 1999). U istraživačkom dijelu rada u obzir su uzeti primjeri navedeni u promatranoj literaturi, a kao izvori koristile su se mrežne stranice dnevnih novina: *24 sata* i *Jutarnjeg lista*. Za istraživanje su odabrani toponimi jer su oni dio stvarnosti u kojoj se i sami nalazimo. Toponimi su vlastita imena geografskih objekata na Zemljinoj površini, odnosno toponimi su „sveprisutni manifesti geografske stvarnosti koja nas okružuje i koje smo dio“ (Crljenko, 2008: 77). Osim toga, važno je istaknuti onomastiku kao disciplinu koja se bavi propisivanjem, tumačenjem i istraživanjem vlastitih imena. Njezina proučavanja granaju se u dva smjera, s jedne strane bavi se proučavanjem imena ljudi što se naziva antroponimija, a s druge strane proučava imena lokaliteta, odnosno toponime što se naziva toponimija (Vuković, 2007: 140). Toponimi su zanimljivi za istraživanje u ovome radu zbog dvostrukosti koje se pojavljuju s obzirom na (ne)provođenje sibilizacije. Naime, određeni toponimi uopće ne provode sibilizaciju u DL jer se u njima nije otprije uvriježila sibilizirana osnova, ali u ponekim primjerima javljaju se dvostrukosti, a ponekad i trostrukosti. Na primjer, toponimi koji imaju jednosuglasnički završetak osnove moguće je koristiti u oba oblika, i s

provedenom sibilizacijom, ali i bez nje. Također, na isti način koriste se i toponimi koji završavaju na *-ska*, *-ška*.

Cilj je rada provjeriti učestalost provođenja sibilizacije u toponimima koji se pojavljuju na internetskim stranicama dnevnih novina kojima smo svakodnevno izloženi te donijeti zaključke o provođenju ili neprovođenju sibilizacije u takvim primjerima. Također, cilj je donijeti detaljno opisan pregled sibilizacije s naglaskom na dvostrukosti i odstupanja od norme. U istraživanju se polazi od hipoteze da se u dnevnim novinama uglavnom ne provodi sibilizacija u toponimima.

2. GLASOVNE PROMJENE

Različiti izrazi morfema koji se javljaju u istim oblicima riječi ili u istokorijenskim riječima nazivaju se alomorfi. Nastaju zbog glasovnih promjena na granici morfema te se zbog toga ista morfemska jedinica može javiti u više inačica, npr. *bog – bože – bozi, duh – duše – dusi*. S obzirom na to da fonologija proučava fonemski sastav morfema, a morfologija i tvorba riječi usmjerene su k njihovu funkcioniranju i njihovim međusobnim vezama, promjene koje se događaju u izrazu morfema opisuju se u fonologiji, morfologiji i tvorbi riječi. Poseban naziv za „dio gramatike koji proučava fonemski sastav morfema i međusobne veze između strukture morfema i njihova funkcioniranja“ naziva se morfonologija ili neskrraćeno morfofonologija (Barić i sur., 2005: 76; Babić i sur., 2007: 281). Marković (2013) navodi kako je morfonologija nauka o morfološkim alternacijama te sukladno tomu morfološku alternaciju ili smjenu ili promjenu označava kao „alternaciju fonoskoga – onda eventualno i fonemskog – sastava alomorfova, morfova koji su ostvaraj istog morfema“ (Marković, 2013: 3). Osim toga, ističe dvije vrste promjena: kvalitativnu, odnosno promjenu fona unutar morfa te kvantitativnu, odnosno promjenu dužine morfa, ali može i oboje. Također, za alternacije ili glasovne promjene koje se događaju unutar morfova u uporabi je i termin alomorfija (Marković, 2013: 3). Naposljetku glasovna je promjena „svaka novina u fonetskom ili fonološkom ustroju jezika, a to znači novi alofon ili novi fonem (opreka), nestajanje alofona ili nestajanje fonema (opreke), nova morfološka smjena (novo pravilo) ili iščezavanje stare, nova distribucija (raspodjela) fonema, nova narav ili nov redoslijed morfoloških smjena i sl.“ (Marković, 2013: 8).

Alternacije ili zamjenjivanja promjene su u fonemskom sastavu morfema, odnosno alternacije pojedinačnih fonema i fonemskih skupova u morfemima. Alternacijom morfema mijenja se izraz osnove, prefiksa, sufiksa i nastavka. Sukladno tomu, prema Barić i sur. (2005: 77) dijele se i glasovne promjene. Dakle, prema vrsti promjene u fonemskom sastavu morfema razlikuju se dvije vrste alternacija fonema, a to su: alternacije koje su uvjetovane položajem fonema u riječi, odnosno fonološki uvjetovane glasovne promjene (jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe i ispadanje (gubljenje) suglasnika) i alternacije fonema koje su uvjetovane morfološkim i tvorbenim kategorijama, odnosno morfološki uvjetovane glasovne promjene (nepostojani samoglasnici, prijeglas, proširivanje, vokalizacija, palatalizacija, sibilizacija, jotacija, ispadanje pojedinačnog suglasnika i sloga, alternacije suglasničkih skupova, alternacije *ije, je, e, i, Ø*) (Barić i sur., 2005: 76–91).

U Težak-Babićevoj gramatici (2009) glasovne promjene ne dijele se u određene skupine, nego su samo nabrojane i opisane. U Silić-Pranjковиćevoj gramatici (2007) glasovne promjene dijele se u nekoliko skupina, ovisno o mjestu na kojemu se dogodila glasovna promjena te se navode i glasovne promjene koje se provode samo u govoru. Sukladno tomu kriteriju, glasovne promjene dijele se na: glasovne promjene na granici morfema i osnove, glasovne promjene na granici prefiksalnoga morfema i osnove, glasovne promjene koje se očituju samo u izgovoru, glasovne promjene na granici prefiksalnoga morfema i osnove uvjetovane promjenom raspodjele glasova, glasovne promjene na granici osnove i sufiksalnoga morfema, glasovne promjene u korijenskome morfemu, glasovne promjene na granici nenaglašene i naglašene riječi te glasovne promjene na granici naglašene i nenaglašene riječi (Silić, Pranjković, 2007: 23–32). U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* glasovne promjene promatraju se na razini tvorbe riječi i njihovih gramatičkih oblika te se dijele na samoglasničke glasovne promjene (zamijene *ijeljel/eli*, nepostojano *a*, nepostojano *e*, navezak, vokalizacija i prijeglas) i suglasničke glasovne promjene (palatalizacija, sibilizacija, jotacija, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe, gubljenje suglasnika i gubljenje glasovnih skupova) (Babić i sur., 2007: 261–276). Marković (2013) razmatra zašto dolazi do glasovnih promjena te navodi nekoliko mogućnosti, a to je ponajprije težnja za lakšim izgovorom i govornom ekonomijom, a zatim i brzina ili tempo govora u kojemu se događa slabljenje ili ispadanje, odnosno „gutanje“ glasova“ (Marković, 2013: 26). Osim toga, Marković navodi i kriterij promjena, odnosno navodi kako se neke glasovne promjene javljaju „sustavno i redovito na svim granicama morfova, uključujući granice među riječima, uključujući odsječke koji uopće nisu na morfskoj granici“ (Marković, 2013: 30). Takve promjene, navodi Marković, uvjetovane su fonološki te su potpuno produktivne. One se u govoru provode redovito, brzo, automatski i potpuno nesvjesno u bilo kojem govornom stilu i bilo kojem tempu izgovora. U hrvatskom su jeziku takve promjene: jednačenje konsonanata po zvučnosti, jednačenje konsonanata po mjestu tvorbe, ispadanje konsonanata, umetanje, umetanje *a*, smjena *l – o*, prijeglas, smjena *ǰ – e* (Marković, 2013: 32). Druga vrsta promjena koju ističe Marković jesu morfološke, odnosno morfološki uvjetovane, leksičke glasovne promjene. Takve promjene događaju se u određenim morfološkim okolinama i ovise o vrsti riječi te o kategorijama oblika riječi (padež, sklonidba, glagolski oblik, lice...). Morfološki uvjetovane glasovne promjene jesu: palatalizacija, sibilizacija, jotacija, promjene u I. i II. glagolskoj vrsti, prijevoj i naglasne promjene, internacionalizirani sloj promjena. Također, navodi kako čak i hrvatski govornik može imati nedoumica pri provođenju sibilizacije, primjerice u lokativu imenice *droga – drogi* ili *drozi*? (Marković, 2013: 31–32).

U nastavku će se ukratko opisati fonološke i morfonološke glasovne promjene te će se donijeti pregled svake glasovne promjene prema normativnoj literaturi s odgovarajućim primjerima.

2.1. FONOLOŠKE GLASOVNE PROMJENE

Fonološke glasovne promjene jesu one koje su uvjetovane položajem fonema u riječi, odnosno zakonitošću jezičnog sustava te obuhvaćaju sav jezični materijal. U hrvatskome jeziku postoje tri fonološki uvjetovane glasovne promjene, a to su: jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe i ispadanje (gubljenje) suglasnika (Barić i sur., 2005: 76–80).

2.1.1. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO ZVUČNOSTI

S obzirom na to da ljudski glasovi uglavnom nastaju manipulacijom glasnica, ova glasovna promjena još se naziva i glasničenje i fonacija (Marković, 2013: 55). Jednačenje suglasnika po zvučnosti glasovna je promjena u kojoj se „suglasnici koji se razlikuju po svojstvu zvučnosti jednače [se] tako da se prvi suglasnik skupa zamjenjuje suglasnikom po zvučnosti jednakim drugom suglasniku skupa“ (Barić i sur., 2005: 77).

Tablica 1. Parovi zvučnih i bezvučnih suglasnika

BEZVUČNI	p	t	k	s	š	č	ć	c	h	f
ZVUČNI	b	d	g	z	ž	dž	đ	-	-	-

S obzirom na vrstu zamjene glasova razlikujemo ozvučivanje i obezvučivanje. Marković (2013: 55) bezvučnost definira kao „glasničenje pri kojemu je glasište otvoreno, a glasnice rastvorene“, dok zvučnost definira kao „glasničenje pri kojemu je glasište suženo glasnice su lagano priljubljenje pa titraju“ (Marković, 2013: 55). Ako se zvučan glas zamjenjuje svojim bezvučnim parnjakom, riječ je o obezvučivanju te je moguće nekoliko promjena: $b > p$ (*vrabac – vrapca*), $d > t$ (*gladak – gladka – glatka*), $g > k$ (*drugi – drugčiji – drukčiji*), $đ > ć$ (*riđka – rićka*), $z > s$ (*nizak – nizka – niska*), $ž > š$ (*težak – težka – teška*) (Težak, Babić, 2009: 67). Moguća su odstupanja u pismu kod posuđenica i stranih vlastitih imena: *Habsburg*, *Redford*, *longplej*, *gangster*... (Barić i sur., 1999: 123). Težak i Babić (2009) navode primjer

hrvatskih govora u kojima se obezvučivanje događa na kraju riječi, ali to nije primjereno književnom jeziku (*grp (grb), brs (brz), noš (nož)*... (Težak, Babić, 2009: 67). Ako se bezvučan glas zamjenjuje svojim zvučnim parnjakom, govorimo o ozvučivanju: $p > b$ (*top – topdžija – tobdžija*), $t > d$ (*svat – svatba – svadba*), $k > g$ (*svaki dan – svakdanji – svagdanji*), $č > dž$ (*svjedočiti – svjedočba – svjedodžba*), $s > z$ (*s bogom – z bogom*), $š > ž$ (*za dušu – zadušbina – zadužbina*) (Težak, Babić, 2009: 67). Odstupanja se javljaju u domaćim složenicama, stranim riječima i stranim vlastitim imenima: *Josipdol, ivanićgradski, jurisdikcija, Tbilisi* (Barić i sur., 1999: 123).

2.1.2. JEDNAČENJE SUGLASNIKA PO MJESTU TVORBE

Jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe glasovna je promjena u kojoj „suglasnici različiti po mjestu tvorbe jednače se tako da se prvi suglasnik skupa zamjenjuje suglasnikom koji je po mjestu tvorbe jednak drugom suglasniku skupa“ (Barić i sur., 2005: 78). Marković navodi različite vrste konsonanata prema mjestu tvorbe: „dvousnjeni (bilabijali), usneno-zubni (labiodentali), zubni (dentali), desnički (alveolari), prednepčani (postalveolari ili pretpalatali), onep-čeni (palatalizirani), nepčani (palatali) i jedreni (velari)“ (Marković, 2013: 59).

Tablica 2. Glasovi koji se jednače po mjestu tvorbe

ZUBNI	n	NENEPČANI	s	z	h
DVOUSNENI	m	NEPČANI	š	ž	š

Dakle, prema mjestu tvorbe jednače se nenepčani glasovi *s*, *z*, *h* i zubnik *n*. Dolazi do zamjene *s/š*, *z/ž*, *h/š* ispred *č*, *ć*, *dž*, *đ*, *lj*, *nj* (*bijesan – bješnji, snalaziti se – snalažljiv, orah – orašćić*). Također, dolazi do zamjene *n/m* ispred *p*, *b* (*stan – stambeni, zelen – zelembać, hiniti – himba*). Ako su suglasnici *s* i *z* završni suglasnici prefiksa, ne zamjenjuju se suglasnicima *š*, *ž* ispred *lj* i *nj* (*ljutiti – razljutiti, njihati – raznjihati, ljubiti – sljubiti*). Također, do jednačenja ne dolazi ni ako iza *lj* i *nj* slijedi samoglasnik *e* koji je nastao zbog alternacije *ije/e* s istodobnom alternacijom *l/lj* ili *n/nj* (*slijep – sljepoća, ozlijediti – ozljeda, snijeg – snjegovi*) (Barić i sur., 2005: 78). Ako je *n* završni suglasnik prefiksa, ne zamjenjuje se glasom *m* (*izvanbrodski*) ili ako je završni suglasnik prvog složeničkoga dijela (*jedanput*) (Barić i sur., 1999: 122).

2.1.3. ISPADANJE SUGLASNIKA

Ispadanje suglasnika glasovna je promjena u kojoj „iz suglasničkog skupa ispadaju (gube se) suglasnici isti ili slični po artikulacijsko-akustičkim svojstvima“ (Barić i sur., 2005: 79). Dakle, kada se u suglasničkom skupu nađu dva ista ili slična suglasnika, jedan ispada (*dijeliti – odijeliti, zvučan – bezzvučan, sisati – isisati*). Odstupanja se javljaju u pismu i govoru u suglasničkim skupovima *bb, dd, zz, jj* na granici prefiksa i osnove. Također, suglasnici *t* i *d* gube se ispred suglasnika *c, č* (*otac – oca – oče, srce – srca – srčan*), ispred sufiksa *-ština* (*gospodin – gospoština, Hrvat – hrvaština*), unutar osnove u trosuglasničkom skupu u kojemu je prvi suglasnik *s, z, š, ž*, drugi *t, d*, a treći bilo koji suglasnik osim *r, v* (*mastan – masna, nužda – nužni, lječilište – lječilišni*). Ako su *s, z* završni suglasnici prefiksa, *t, d* se ne gube (*bez dlake – bezdlak, tkati – istkati*). Odstupanja su prisutna i u skupu *stn* u riječima koje imaju strane osnove (*aorist – aoristni, protest – protestni*) te u skupu *stk* kod imenica ženskoga roda koje su izvedene od imenica muškoga roda (*komunist – komunistkinja*) (Barić i sur., 2005: 79).

U Težak-Babićevoj gramatici (2009) i gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* (2009) ova glasovna promjena javlja se pod nazivom gubljenje suglasnika. U Težak-Babićevoj gramatici gubljenje suglasnika promatra se kao glasovna promjena koja se javlja nakon provođenja drugih glasovnih promjena, npr. nakon jednačenja po zvučnosti ili nakon jednačenja po mjestu tvorbe (*izsipati – issipati – isipati, bežični – bežični, bežični*) (Težak, Babić, 2009: 68). U Silić-Pranjковиćevoj gramatici (2007) ispadanje suglasnika nalazi se u podjeli pod nazivom glasovne promjene na granici osnove i sufiksalnoga morfema (Silić, Pranjковиć, 2007: 27).

2.2. MORFONOLOŠKE GLASOVNE PROMJENE

Morfonološke glasovne promjene uvjetovane su morfonološkim i tvorbenim kategorijama te za razliku od fonološki uvjetovanih glasovnih promjena „obuhvaćaju samo određene morfološke i tvorbene kategorije kao dodatno morfološko i tvorbeno sredstvo“ (Barić i sur., 2005: 77). Takvih je u hrvatskom jeziku mnogo više, a to su: nepostojani samoglasnici, prijeglas, proširivanje, vokalizacija, palatalizacija, jotacija, ispadanje pojedinačnog suglasnika i sloga, alternacije suglasničkih skupova, alternacije *ije, je, e, i, Ø* te sibilizacija koja će se detaljno opisati u zasebnom poglavlju (Barić i sur., 2005: 76–88).

2.2.1. NEPOSTOJANI SAMOGLASNICI

Nepostojani samoglasnici javljaju se samo u određenim oblicima riječi dok u drugima izostaju. Razlikujemo nepostojano *a* i nepostojano *e* koji se javljaju kod imenica i/ili pridjeva (Barić i sur., 2005: 80). Nepostojano *a* glasovna je promjena u kojoj „neke riječi između dva zadnja suglasnika imaju samoglasnik *a*, koji ne dolazi u svim oblicima takve riječi“ (Težak, Babić, 2009: 62). Marković (2013) navodi kako je riječ o umetanju *a*, a ne ispadanju te se njegovim umetanjem „razbija konsonantski skup koji prema fonotaktičkim pravilima koja vrijede za temeljni hrvatski slog na kraju sloga, u njegovu odstupu, ne može biti“ te ga, osim umetnutim naziva i sekundarnim *a* (Marković, 2013: 79). Nepostojano *a* javlja se u: N i G jednine i množine nekih imenica muškog roda (N jd. *borac* – G mn. *borca*, N mn. *borci* – G mn. *boraca*), u G množine nekih imenica ženskog roda (N jd. *daska* – N mn. *daske* – G mn. *dasaka*, N jd. *sestra* – N mn. *sestre* – G mn. *sestara*), zatim kod neodređenih pridjeva muškog roda u N jednine (*dobar* – *dobri*, *kratak* – *kratki*, *mrtav* – *mrtvi*, *sitan* – *sitni*) te naposljetku kod pojedinih zamjenica muškog roda u N (*sav* – *svi*, *kakav* – *kakvi*, *ikakav* – *ikakvi*) (Težak, Babić, 2009: 62–63).

Nepostojano *e* glasovna je promjena koju provode „neka kajkavska prezimena i mjesna imena između dva zadnja suglasnika kada imaju samoglasnik *e* koji postoji samo u nekim oblicima iste riječi“ (Težak, Babić, 2009: 62). Kako navode Babić i suradnici (2007: 268), u službenoj uporabi kajkavski zemljopisni nazivi ne mijenjaju svoj oblik pa se umjesto nepostojanog *a* javlja nepostojano *e* (*Čakovec* – *Čakovca*, *Vrbovec* – *Vrbovca*, *Belec* – *Belca*), ista zamjena događa se i kod kajkavskih prezimena (*Ozimec* – *Ozimca*, *Poljanec* – *Poljanca*, *Tkalec* – *Tkalca*), također pridjevi izvedeni sufixima *-ov/-ev* gube *e* (*Gupčev*, *Franjkov*, *Brezovčev*), ali suprotno tomu, u kteticima na *-ski/-čki* i njihovim izvedenicama *e* se ne gubi (*tuheljski*, *čakovečki*) (Babić i sur., 2007: 268–269).

2.2.2. PRIJEGLAS

Marković (2013) za prijeglas rabi nekoliko naziva, a to su: metafonija, umlaut i vokalska mutacija. Također, navodi kako je prijeglas promjena koja ne utječe bitno na promjenu značenja, pa se stoga ne može sa sigurnošću govoriti o morfonološkoj glasovnoj promjeni (Marković, 2013: 91). Prijeglas je glasovna promjena u kojoj se samoglasnik *o* zamjenjuje samoglasnikom *e* kada se nađe iza palatalnih skupova i suglasnika *št*, *žd* (Barić i sur., 2005: 80).

Promjena *o/e* događa se u tri slučaja: u N jednine imenica srednjeg roda (*polje*), u I jednine imenica muškog roda i srednjeg roda (*mužem, poljem*) te u dugoj množini imenica muškog roda (*muževi*). Dvostrukosti se javljaju kod imenica muškog roda u I jednine koje završavaju na *-ar* (*car – carem – carom*) te u posvojnim pridjevima s istim završetkom (*mornar – mornarov – mornarev*). Odstupanja se javljaju u složenicama sa spojnikom *-o-* (*prednjonepčani*), u I jednine imenica muškog roda čiji slog ispred nastavka završava samoglasnikom *e* (*Beč – Bečom*), u imenicama ženskog roda (*kuhinja – kuhinjom*) te u posuđenicama (*gaučo – gaučom*) (Barić i sur., 2005: 80–81).

U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* prijeglas je opisan na isti način, dok se u Težak-Babićevoj i Silić-Pranjkićevoj gramatici prijeglas ne opisuje u poglavljima glasovnih promjena, nego se javlja zajedno s padežnim nastavcima u I jednine s istim pravilima.

2.2.3. PROŠIRIVANJE

Do proširivanja dolazi u osnovama tako da se umetne samoglasnik u suglasnički skup u riječima čiji prefiks završava, a osnova započinje suglasnikom te u prijedlozima, prilozima i zamjenicama kojima se dodaje samoglasnik, ali na način da se ne promijeni značenje. Osnova koja se izmijeni, tj. proširi dodavanjem samoglasnika naziva se proširena osnova (*tar-* u *tarem*), a u slučaju izmjene/proširenja prefiksa govorimo o proširenom prefiksu (*iza-* u *izagnati*). Proširivanje samoglasnicima događa se prilikom alternacije *Ø/a, Ø/e, Ø/o* i *Ø/u* i to u prezentu na početku osnove (*zvati – zovem*), kada se zamjenica *ja* nađe u besprijedložnom I (*sa mnom – mnome*) te na kraju nekih riječi, oblika pridjeva ili zamjenica (*tad – tada, njim – njime, velikog – velikoga*) dodavanje takvog, neobaveznog samoglasnika koji se naziva navezak. Alternacija *Ø/a* javlja se prilikom tvorbe riječi ispred sufiksa *-ce* (*okno – okance*), *-nji* (*jutro – jutarnji*) i *-ski* (*Bosna – bosanski*), u nekim posuđenicama (*ritam, metar*). Ista alternacija javlja se i u prijedlogu *k* kada se nađe ispred *k* ili *g* (*ka klupi, ka gradu*), te u prijedlogu *s* koji se nađe ispred *s, š, z, ž* (*sa strane, sa životom*) ili u skupovima kojima se isti glasovi pojavljuju kao drugi suglasnik (*sa psom, sa pšenicom*), te ispred I *mnome* (*sa mnom*). Zatim se javlja kada se prijedlozi *nad, pod, pred, kroz, niz, nuz* i *uz* jave ispred zamjeničkih enklitika (*kroza te, nuzame*). Također, javlja se i u prefiksu kada se *s* nađe ispred *s, z, š, ž* (*strugati – sastrugati*) ili ispred osnove glagola koji započinju suglasničkim skupom (*gnati – odagnati*) (Barić i sur., 2005: 81–82).

Dvostrukosti su vidljive u G množine imenica (*sufiks – sufikasa, sunce – sunaca*), u nekim glagolima (*izgnati i izagnati*), u prijedlozima koji završavaju na *z*, a nalaze se ispred riječi koje započinju sa *s, š, z, ž* (*niz stranu – niza stranu, kroz šumu – kroza šumu*) te u posuđenicama u N jednine, ali taj oblik je zastario ili ima ekspresivnu funkciju (*koncert, koncerat, element – elemenat*) (Barić i sur., 2005: 82).

U Težak-Babićevoj gramatici i gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* proširivanje je opisano pod podnaslovom *Navezak*, a još ga nazivaju i pokretni samoglasnik (Težak, Babić, 2009: 64; Babić i sur., 2007: 269). U Silić-Pranjkovićevoj gramatici pod podnaslovom *Glasovne promjene na granici prefiksalnoga morfema i osnove uvjetovane promjenom raspodjele glasova* ukratko je opisano proširivanje, ali na samo nekoliko primjera. Na primjeru proširivanja *navezak* je opisan u Silić-Pranjkovićevoj gramatici. Ako se prefiksadni morfem *s* nađe ispred suglasnika *s, š, z i ž*, između njih se umeće *a* (npr. *s + staviti > sastaviti, s + šiti > sašiti, s + zvati > sazvati, s + žvakati > sažvakati*). Na isti način dolazi do proširivanja kada prefiksadni morfemi *s* i oni koji završavaju na *z* dođu u kontakt s ikojim drugim suglasnikom (*s + brati > sabrati, uz + vreti > uzavreti*) (Silić, Pranjković, 2007: 26).

2.2.4. VOKALIZACIJA

Vokalizacija je glasovna promjena u kojoj se na kraju riječi ili na kraju sloga događa zamjena suglasnika *l* samoglasnikom *o*. Provodi se u glagolskom pridjevu radnom muškog roda (*čitao – čitala*), u imenica muškog roda u N jednine (*dio – dijela*), također u muškom rodu pridjeva (*cio – cijela*), u imenicama koje završavaju na *-lac* (*prevodilac – prevodioca*) te ispred sufiksa *-ba* (*seliti – seoba*). Ako se prilikom provođenja vokalizacije osnova izmjeni, takva se osnova naziva vokalizirana osnova (*čitao < čital*). Dvostrukosti se javljaju kod imenica sa sufiksom *-ce* (*krilo – krilce*), u imenica koje su nastale od prefiksadinih tvorenica glagola *dijeliti* (*odjel i odio*) te u pridjevima koji završavaju na *-ski* (*anđeoski i anđelski*). Vokalizacija se ne provodi u umanjenicama sa sufiksom *-ce* (*ogledalce, djelce*), u imenicama i pridjevima u kojima se javlja *l* na kraju dugog sloga (*jelka, bolnica, bijel*) te ponekad i u imenica kojima se *l* javlja na kraju kratkog sloga (*molba, žalba*) (Barić i sur., 2005: 83).

U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* i u Težak-Babićevoj gramatici ova glasovna promjena opisana je na isti način, dok se u Silić-Pranjkovićevoj gramatici ne

spominje kao glasovna promjena već se spominje samo u kontekstu imenica koje završavaju na *-lac* (Silić, Pranjković, 2007: 102).

2.2.5. PALATALIZACIJA

Palatalizacija je glasovna promjena zamjenjivanja nepalatalnih suglasnika palatalnima, a događa se u V jednine, u 2. i 3. licu aorista te ispred pojedinih sufiksa. Alternacija se događa između glasova *k/č* (*junak – junače; rekoḥ – reče*), *g/ž* (*drug – družē; digoh – diže*), *h/š* (*duh – duše*), *c/ć* (*stric – striče*), *z/ž* (*vitez – viteže*). Ako se glasovnom promjenom izmijeni i osnova, onda joj se naziv mijenja u palatalizirana osnova (*junač-* u *junače*). Dvostrukosti se javljaju kod pridjeva sa sufiksom *-in* koji nastaju od trosložnih vlastitih imena jer se ona mogu ostvariti i s alternacijom *c/ć*, ali i bez nje (*Danica – Daničin – Danicin*). Odstupanja se javljaju kod imenica ispred sufiksa *-ica* gdje se alternacija ne provodi (*kolega – kolegica, mačka – mačkica, buha – buhica*). Također, alternacija se ne provodi ispred sufiksa *-in* kod pridjeva koji su nastali od hipokoristika (*baka – bakin, maca – macin, Luca – Lucin*).

U gramatici *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* te u Težak-Babićevoj gramatici palatalizacija je opisana na isti način. U Silić-Pranjkovićevoj gramatici govori se o prvoj, drugoj i trećoj palatalizaciji. Prva palatalizacija promjena je glasova *k, g, h* ispred glasa *e* u *č, ž, š*. Druga i treća palatalizacija nazivaju se još i sibilizacija jer se promjena događa između suglasnika *k, g, h* i *c, z, s* (Silić, Pranjković, 2007: 28).

2.2.6. JOTACIJA

Jotacija je glasovna promjena u kojoj se događa stapanje nenepčanika s glasom *j* u nepčanik (Težak, Babić, 2009: 65). Zamjene se događaju u I jednine, ispred pojedinih sufikasa, u prezentu te u pridjevu trpnom i komparativu. Ako se jotacijom izmijeni i osnova, ona se tada naziva jotirana osnova (*vič-* u *vičem < vik-*). Događa se mnogo alternacija glasova te će se u nastavku prikazati primjer za svaku posebno: *k/č* (*vikati – vičem, Rijeka – Riječanin, pamuk – pamučast*), *g/ž* (*strugati – stružem, dug – duži*), *h/š* (*puhati – pušem, suh – suši, trbuh – trbušast*), *c/ć* (*nicati – ničem, Karlovac – Karlovčanin, igla – igličast, sušica – sušičav*), *z/ž* (*mazati – mažem, zapaziti – zapažaj, Pariz – Parižanin*), *s/š* (*disati – dišem*), *t/ć* (*smrt – smrću, metati – mečem, žuto – žuće*), *d/đ* (*glad – glađu*), *l/lj* (*posoliti – posoljen*), *n/nj* (*puniti – punjen, grana – granje*),

p/plj (*glup – gluplji*), *b/blj* (*zobati – zobljem*), *m/mlj* (*grm – grmlje*), *v/vlj* (*krv – krvlju*), *f/flj* (*Vakuf – Vakufjanin*) (Barić i sur., 2005: 85–86).

U gramatikama *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Težak-Babićevoj (2009) i Silić-Pranjковиćevoj gramatici (2007) uz jotaciju je opisano i umetnuto ili epentetsko *l*, a opisuje se kao pojava umetanja glasa *l* između suglasnika *b, p, m, v* i glasa *j* (*groblje, snoplje, grmlje, zdravlje*) (Težak, Babić, 2009: 66). Također, u Silić-Pranjковиćevoj gramatici navodi se to da se jotacija ne provodi kada se *j* javlja kao rezultat refleksa jata (*pobjeda, djevojka, bježati*) (Silić, Pranjković, 2007: 30).

2.2.7. ISPADANJE POJEDINAČNOG SUGLASNIKA I SLOGA

Ispadanje pojedinačnog suglasnika i sloga događa se na granici osnove i nastavka ili na granici osnove i sufiksa. Suglasnik *s* ispada u prezentu (*zepsti – zebem*), dok suglasnik *j* ispada u više slučajeva: u I jednine (*noć – noću, obitelj – obitelju*), u sufiksu *-ji* (*krnj – krnji, vruć – vrući*) te u sufiksu *-je* (*pod zemljom – podzemlje*). Ispadanje se javlja i kod suglasnika *n* kada se nađe ispred sufiksa *-ni* (*kamen – kameni*). Ispadanje se događa i ako se u složenici nađu dva ista sloga jedan uz drugi (*bremenoša, zakonoša*). Također, javlja se i okrnjena osnova koja nastaje kada se u riječi odbacuje slog i otpada završetak (jd. *građanin* – mn. *građani*) (Barić i sur., 2005: 86–87).

2.2.8. ALTERNACIJE SUGLASNIČKIH SKUPOVA

Alternacije suglasničkih skupova zamjene su koje se događaju na granici osnove i nastavka te na granici osnove i sufiksa. Takve zamjene rezultatu su dvaju alternacija: „zamjenjivanje drugog suglasnika skupa uvjetuje zamjenjivanje prvog suglasnika skupa (*daska – dasčan – daščan*)“ (Barić i sur., 2005: 87). Takve alternacije događaju se u sljedećim primjerima: *ht/šč* (*drhtati – drščem*), *sk/sč* (*daska – daščica*), *sk/šč* (*lijeska – liješće*), *sl/šlj* (*misliti – mišljah*), *sn/šnj* (*objasniti – objašnjiv*), *st/šč* (*hrast – hrašće*), *st/št* (*pustiti – puštati*), *zd/žd* (*grozd – grožđe*), *zn/žnj* (*kazniti – kažnjavati*) (Barić i sur., 2005: 87–88). Alternacije suglasničkih skupova javljaju se zbog glasovnih promjena te se takvim zamjenama olakšava izgovor.

2.2.9. ALTERNACIJE IJE, JE, E, I, Ø

Alternacije *ije, je, e, i, Ø* događaju se zbog promjene kvantitete sloga u kojemu se nalaze. Kraćenje *ije/je* javlja se kod imenica srednjeg roda koje imaju nejednakosložne promjene (*dijete – djeteta*), u imenica s dugom množinom (*cvijet – cvjetovi*), u proširenoj osnovi u G množine (*pripovijetka – pripovjedaka*), ako se nađe u prvom složeničkom dijelu (*cijev – cjevovod*), ispred pojedinih sufiksa (*zvijer – zvjerad, ozlijediti – ozljeda, rijeka – rječica*), kod nesvršenih glagola (*pobijediti – pobjeđivati*) te u komparativu i superlativu pridjeva i priloga (*bijel – bjelji – najbjelji*). Alternacija *ije/i* provodi se u G jednine muškog roda ispred nastavka koji započinju samoglasnikom *o* (*dio – dijela*), također se provodi kod pridjeva (*cijela – cio*) te kod glagolskih pridjeva radnih ženskog roda (*donijela – donio*), osim toga provodi se i kada je samoglasnik *o* rezultat vokalizacije (*dijeliti – dioba*) te ispred suglasnika *j* (*smijeh – smijati se*). Zatim alternacija *ije/Ø* provodi se u prezentu (*prodrijeti – prodrem*), imperativu (*prodri*) te u pridjevu radnom i trpnom (*prodro, prodr̄t*). Alternacija *je/ije* javlja se u oblicima glagola *sjeći* i u izvedenicama nastalim od njega (*sjeći – siječem – siječe*), kod nesvršenih glagola čiji je korijen *-vjed-* (*zapovjediti – zapovijedati*), u prezentu prefikslnih glagola (*djeti – nadijem, htjeti – ushtiješ*), u nesvršenih glagola (*dogorjeti – dogorijevati*) te ispred sufikasa *-će* i *-lo* (*dospjeti – dospijeće, sjesti – sijelo*). Alternacija *je/i* događa se ispred nastavka *-o* (*razdjela – razdio*) te ispred sufiksa *-onica* (*štedjeti – štedionica*) i ispred *j* (*sjeme – sijati*). Alternacija *e/ije* događa se kod nesvršenih glagola (*letjeti – lijetati*) i kod imenica s nultim sufiksom koji nastaju od glagola s prefiksom *pre-* (*prepisati – prijepis*). Te naposljetku alternacije *i/ije* prisutna je samo kod nesvršenih glagola (*zaliti – zalijevati*) (Barić i sur., 2005: 88–90).

Odstupanja se događaju kod alternacije *je/ije* koja se ne provodi u G množine (*koljeno – koljena*), kod nesvršenih glagola čija je osnova *mjesto, mjera, sjesti* (*zamjeriti – zamjerati, premjestiti – premještati, zasjesti – zasjedati*) te u složenicama čija je osnova *mjeriti* (*toplomjer*), također u prilogu prošlom (*izgorjeti – izgorjevši*), u imenicama odmila (*djed – djedo*), u izvedenicama (*pjevati – pjev*) te ispred suglasničkog skupa čiji prvi suglasnik pripada osnovi (*djelo – djelce*). Alternacija *je/i* ne javlja se u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda koji je nastao od glagola *sjesti* te u svim njegovim izvedenicama (*sjesti – sjeo*), također od glagola *zapodjeti* (*zapodjeti – zapodjeo*) i u pridjeva *vreo* i *zreo*. I naposljetku, alternacije *ije/e* ne provodi se iza suglasničkog skupa koji sadržava suglasnik *r* i dio je osnove (*razriješiti – razrješavati*) (Barić i sur., 2005: 90). Osim toga, javljaju se posebni slučajevi alternacije unutar osnove (*sljep – sljepoća, snijeg – snjegovi*) te na granici osnove i sufiksa.

3. SIBILARIZACIJA

Sibilarizacija je glasovna promjena u kojoj dolazi do zamjene mekonepčanih suglasnika sibilantima. Alternacije *k/c*, *g/z* i *h/s* događaju se u sljedećim primjerima:

- a) u D i L imenica jednine ženskoga roda: N *majka* – DL *majci*, N *ruka* – DL *ruci*, N *snaha* – DL *snasi*
- b) u NDLI imenica množine muškoga roda: N jd. *vuk* – N mn. *vuci* – DLI mn. *vucima*, N jd. *seljak* – N mn. *seljaci* – DLI mn. *seljacima*
- c) u 2. licu jednine imperativa: 1. lice jd. aorist *reko*h – 2. lice jd. imperativ *reci*
- d) u nesvršenih glagolima prema svršenima: svrš. *uzdahnuti* – nesvrš. *uzdisati*
- e) u imperfektu: *pecijah* (Barić i sur. 2005: 84; Babić i sur. 2007: 271).

Ako se prilikom provođenja glasovne promjene izmjeni osnova riječi, takva osnova naziva se sibilarizirana osnova (*majc-* u *majci* < *majk-*) (Barić i sur. 2005: 84).

U Težak-Babićevoj gramatici (2009: 65) sibilarizacija je opisana na isti način, dok se u Silić-Pranjковиćevoj gramatici (2007) navode prva, druga i treća palatalizacija. S obzirom na to da se u drugoj i trećoj palatalizaciji događa promjena suglasnika *k*, *g*, *h* u sibilante *c*, *z*, *s*, njihovo zajedničko ime jest sibilarizacija (Silić, Pranjковиć, 2007: 28).

Barić i sur. (2005: 84–85) navode kako se dvostrukosti javljaju u N množine imenica muškoga roda i to u:

- a) tuđicama: *flamingo* – *flaminzi* – *flamingi*
- b) u prezimenima koja su istovjetna s općim imenicama: *Beg* – *Begi* – *Bezi*, *Duh* – *Duhi* – *Dusi*
- c) u imenicama koje imaju nepostojano *a* u završetcima *čak*, *ćak*, *đak*: *mačak* – *mački* – *mačci*, *oplećak* – *oplećki* – *oplećci*, *omeđak* – *omećki* – *omećci*

Osim u imenicama muškoga roda dvostrukosti se pojavljuju i u imenica ženskoga roda u D i L:

- a) u zemljopisnim imenima s jednosuglasničkim završetkom osnove: *Lika* – *Liki* – *Lici*, *Požega* – *Požegi* – *Požezi*, ali u sljedećim primjerima nije dopuštena dvostrukost: *Afrika* – *Africi*, *Amerika* – *Americi*, *Rijeka* – *Rijeci*
- b) u zemljopisnim imenima sa završetkom na *ska*, *ška*: *Aljaska* – *Aljaski* – *Aljasci*, *Gradiška* – *Gradiški* – *Gradišci*, *Baška* – *Baški* – *Bašci*

- c) u nekim imenicama čiji je završetak *ska, ška, tka, vka*: *guska – guski – gusci, njuška – njuški – njušci, bitka – bitki – bitci, pripovijetka – pripovijetki, pripovijeci – pripovijetci, travka – travki – travci* (Barić i sur., 2005: 85).

U primjeru tuđica pravopis Babića, Finke i Moguša (2000: 224) ne navodi dvostrukost: *flamingo – flaminzi*, što pronalazimo i u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i sur., 1999: 537). Također, u imenicama koje u završetku imaju nepostojano *a* ne javlja se dvostrukost (*mačka – maćci, oplećak – oplećci, omeđak – omeđci*) (Babić i sur., 2000: 277; 318; 316). Imenice s nepostojanim *a* ni u *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i sur., 1999) nisu navedene u obliku dvostrukosti, nego istim načinom kao u spomenutom pravopisu. U pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje govori se o dvostrukostima u D i L imenica ženskoga roda na *-tka* (*bitci i bitki, pripovijetka i pripovijetci*), ali se prednost daje nesibilariziranim oblicima *bitki i pripovijetki* (Jozić, 2013: 17). U pravopisu Badurine, Markovića i Mićanovića (2008: 36) u L riječi *bitka* javlja se trostrukost (*bitci – bici – bitki*). Pravopis Babića, Finke i Moguša (2000: 370; 168) također navodi dvostrukost u primjeru *pripovijetka – pripovijetki – pripovijetci*, ali navodi *samo bitka – bitki*. *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i sur., 1999: 1179; 392) također dopušta dvostrukost *pripovijetki – pripovijetci* te trostrukost u primjeru *bitki – bitci – bici*.

Zemljopisna imena također su prikazana s dvostrukostima, u primjerima *Gradiška – Gradiški – Gradišci*, ali u primjeru *Baška – Baški i Rijeka – Rijeci* nema dvostrukosti (Babić i sur., 2000: 51; 395; 162; 232). *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i sur., 1999: 1125; 564; 380; 1294) u primjeru *Požega* u DL navodi samo *Požegi*, ali u primjerima *Gradiška, Baška i Rijeka* slaže se s prije navedenim pravopisom te navodi dvostrukost za *Gradišku*, ali za *Bašku i Rijeku* ne. Također, Marković (2013) navodi kako se sibilizacija najčešće ne provodi u imenicama čija osnova završava konsonantskim skupom, imenima, hipokoristicima, etnonimima, tuđicama te u toponimima, ističući one iz neštokavskih krajeva. Za primjene dvostrukosti uzima *Aljaski – Aljasci*, a za isključivo provođenje sibilizacije navodi primjere *Africi, Americi, Rijeci, Lici* (Marković, 2013: 137).

Osim dvostrukosti javljaju se i odstupanja u N množine imenica muškoga roda:

- a) imenice s nepostojanim *a* u završetku *cak*: *natucak – natucki*
- b) imenice tipa *dečko – dečki*
- c) jednosložne posuđenice: *bronh – bronhi*
- d) prezimena koja nisu istovjetna s općom imenicom u standardnom jeziku: *Debeljaki*
- e) osobna i životinjska imena s dva suglasnika ispred nastavka: *Zelenko – Zelenki*

f) množinski toponimi: *Čehi, Novaki*

Odstupanja se javljaju i u DL imenica ženskoga roda i imenica muškoga roda, ali ženske sklonidbe:

- a) domaće riječi i posuđenice s jednosuglasničkim završetkom osnove: *deka – deki, kolega – kolegi, pjega – pjegi*
- b) imenice odmila: *baka – baki, seka – seki, zeko – zeki*
- c) imena i prezimena: *Milka – Milki, Jasenka – Jasenki*
- d) neka zemljopisna imena: *Krka – Krki, Meka – Meki, Kartaga – Kartagi*
- e) imenice sa završecima *cka, čka, ćka, ska, tka, zga*: *kocka – kocki, mačka – mački, voćka, voćki, pljuska – pljuski, patka – patki, mazga – mazgi*
- f) tvorenice sa sufiksom *-ka* kojima osnova završava sonantom: *crnka – crnki, intelektualka – intelektualki* (Barić i sur., 2005: 84–85).

U Težak-Babićevoj gramatici navode se primjeri zemljopisnih imena u kojima se nije uvriježila sibilizirana osnova (*Africi, Americi, Lici, Rijeci, Baški, Boki, Gacki, Iki, Itaki, Krki, Meki, Paki, Tanganjiki, Vuki...*) (Težak, Babić, 2005: 109). U *Glasovima i oblicima hrvatskog književnog jezika* također su prisutni primjeri neprovođenja sibilizacije u toponimima (*Novaki, Paljugi, Čehi*) (Babić i sur., 2007: 326). S obzirom na to da se navodi „kako se otprije nije uvriježila sibilizacija“, možemo zaključiti da provođenje, odnosno neprovođenje sibilizacije ovisi o mjestu i vremenu nastanka riječi te kako se ona uvriježila u govoru. S obzirom na to da postoje mnoga odstupanja i dvostrukosti koje pruža normativna literatura, pravilom propisano provođenje sibilizacije u toponimima nije poželjno jer kada se u toponimu provodi sibilizacija, postoji dvostukost koja dopušta njezino neprovođenje. Kada je riječ o primjerima u kojima se sibilizacija dosljedno provodi i ne dopuštaju se dvostrukosti, takvi se primjeri ni u govoru ne pronalaze s odstupanjem od norme. U istraživanju koje slijedi, nakon kratkog pregleda Težakova članka iz 1986. godine, ispitat će se provođenje sibilizacije u medijima na mrežnim stranicama novina *24 sata* i *Jutarnjeg lista* te će se nakon toga doći do zaključka postoji li potreba za propisivanjem provođenja sibilizacije u toponimima.

Težak (1986) navodi kako su današnji čitatelji naviknuti na desibilizacijske zvukove te za to nalazi primjer u Veberovoj *Slovnici hrvatskoj* u kojoj imenice muškoga roda dosljedno provodile sibilizaciju (*naš Marko – naši Marci*), ali u imenica DL jednine ženskoga roda već su dopuštene dvojnosti (*knjiga – knjizi – knjigi; ruka – ruci – ruki*). Osim toga, navodi i Maretićevu gramatiku u kojoj su odstupanja češća. Javljaju se kod imenica muškoga roda na -

čak (*cvrčki, mački, točki*) te imenice *guski, patki* i *cucki*. U srednjem rodu imenica javlja se odstupanje u DLI množine (*klupcima, pazusima*). I naposljetku odstupanja se javljaju u ženskome rodu u primjerima (*boci, kolezi, Krci, sinagozi*), ali se dopuštaju i alomorfní oblici (*boki, kolegi*). Sibilizaciju ne provode imenice na *-cka, -zga, -sha* (*kocki, mazgi, pashi*) te imenice na *-čka, -ćka, -ska, -ška, -tka*. Osim njih, sibilizaciju ne provode ni hipokoristici (*baki, Bogi*). Maretić je uglavnom uzor piscima gramatika u prvoj polovici 20. stoljeća, ali se u nove gramatike dodaje pokoje novo pravilo za dvojnost ili iznimke. U *Priručnoj gramatici* dosljedno se zahtijeva provođenje sibilizacije u muškome rodu, dok se u ženskome rodu javlja sedam tipova imenica koje u DL jednine nemaju sibiliziranu osnovu: „neke pojedinačne imenice, hipokoristici, imena i prezimena, zemljopisna imena, imenice na *-cka, -ska, -zga, -čka, -ćka*, imenice s osnovnim završetkom *-Cg* i etnici tipa Ličanka“. Osim toga, dopušta se i veći broj dvostrukosti kod imenica na *-sk, -šk, -tk*, a za imenice na *-h* navodi kako su običnije s nesibiliziranom osnovom. *Priručna gramatika* najbliža je današnjoj književnoj praksi, ali mnogo je više odstupanja i dvostrukosti nego što ih ona navodi (Težak, 1986: 395–396).

4. ISTRAŽIVANJE – SIBILARIZACIJA U UPORABI

Istraživanje je provedeno proučavajući internetske stranice dnevnih novina *24 sata* i *Jutarnji list* u kojima su se pretraživale dvostrukosti u sklonidbi toponima. Analizirani članci datiraju od 2006. do 2023. godine, a pretraživani su u tražilici dnevnih novina u nominativu jednine pa su zatim traženi oblici s provedenom ili neprovedenom sibilizacijom u daljnjem tekstu određenog članka. Primjeri su podijeljeni u dvije skupine: zemljopisna imena s jednosuglasničkim završetkom osnove (*Požega – Požegi – Požezi, Lika – Liki – Lici, Amerika – Ameriki – Americi, Krka – Krki – Krci, Meka – Meki – Meci, Kartaga – Katragi – Kartazi, Afrika – Afriki – Africi*) i zemljopisna imena sa završetkom na *ska, ška* (*Aljaska – Aljaski – Aljasci, Gradiška – Gradiški – Gradišci, Baška – Baški – Bašci*). Primjeri koji su pretraživani preuzeti su iz gramatika i pravopisa navedenih u uvodnom dijelu kao i u popisu literature. Cilj istraživanja jest provjeriti koliko se često upotrebljavaju sibilizirani oblici DL zemljopisnih imena, a koliko nesibilizirani. Hipoteza od koje se polazi jest ta da u novinskim člancima prevladava uporaba nesibiliziranog oblika toponima.

4.1. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati prvog istraženog primjera pokazuju da sibilizirani oblik toponima (*Požezi*) nije u uporabi. Analizom 20 članaka iz *24 sata* i 20 članaka iz *Jutarnjeg lista* nije se pronašao ni jedan sibilizirani oblik, već prevladava onaj u kojemu sibilizacija nije provedena (*Požegi*). Proučavani članci iz *24 sata* pisani su 2022. i 2023. godine.

Pregled nekoliko primjera:

1. U **Požegi** je otkazana i procesija za Tijelovo. (24 sata, 9. 6. 2023.)
2. Danas na Tijelovo, otkazana je procesija u **Požegi** zbog jakog nevremena. (24 sata, 8. 6. 2023.)
3. S visokim vodostajem rijeke Orpljave, probleme imaju i u **Požegi**. (24 sata, 15. 5. 2023.)
4. Prometna nesreća u **Požegi** (24 sata, 2. 12. 2022.)
5. Još nema traga košarkašici iz Konga koja je nestala u **Požegi** (24 sata, 6. 11. 2022.)
6. Prekršajni odjel Općinskog suda u **Požegi** (24 sata, 7. 10. 2022.)

U *Jutarnjem listu* raspon godina bio je veći (2006. – 2023.), ali također nije pronađen ni jedan sibilizirani oblik:

1. izjavio je Nenad Vlašić, istražni sudac Županijskog suda u **Požegi** (*Jutarnji list*, 18. 4. 2006.)
2. Smatramo da ovim projektom i škola može pridonijeti razvoju športa u **Požegi** (*Jutarnji list*, 12. 2. 2007.)
3. došlo je do požara u trgovačkom centru KTC-a u **Požegi** (*Jutarnji list*, 24. 6. 2018.)
4. Pogledajte bestijalno premlaćivanje, cipelarenje i izivljavanje trojice mladića nad zaštitarom u noćnom klubu u **Požegi** (*Jutarnji list*, 11. 3. 2019.)
5. U svakom slučaju sljedeći dani će u **Požegi** biti jako izazovni za epidemiologe i medicinske djelatnike (*Jutarnji list*, 2. 7. 2020)
6. Vani je hladno, ali politička atmosfera u **Požegi** posljednjih je dan itekako vruća (*Jutarnji list*, 16. 1. 2021.)
7. prebivalište i boravište joj je u **Požegi** (*Jutarnji list*, 4. 11. 2022.)
8. Zločin u **Požegi** (*Jutarnji list*, 17. 4. 2023.).

Sljedeći primjer koji je analiziran, a dolazi iz skupine primjera s jednosuglasničkim završetkom osnove, jest toponim *Lika*. Analiza 16 članaka iz *24 sata* i 16 članaka iz *Jutarnjeg lista* pokazuje da se taj toponim pojavljuje samo u sibiliziranom obliku u DL (*Lici*), dok se nesibilizirani oblik (*Liki*) ne pojavljuje ni jednom. Raspon godina u kojima je pretraživan portal *24 sata* jest 2008. – 2023.:

1. Ujutro u **Lici** kiša (*24 sata*, 20. 4. 2008.)
2. Snijeg pada u **Lici** (*24 sata*, 27. 11. 2010.)
3. Na cestama u Gorskom kotaru i **Lici** vladaju zimski uvjeti (*24 sata*, 21. 10. 2011.)
4. slično će biti i u nedjelju kada se očekuje malo više oblaka na Jadranu, **Lici** i Gorskom Kotaru (*24 sata*, 28. 1. 2012.)
5. Snijega će najviše biti, očekivano, u **Lici** i Gorskom kotaru (*24 sata*, 1. 2. 2015.)
6. Snijeg pada u Gorskom kotaru i **Lici** (*24 sata*, 26. 11. 2017.)
7. Snijeg u **Lici** (*24 sata*, 13. 3. 2019.)
8. četiri kolibe u **Lici** i Gorskom kotaru savršene za zimsko uživanje (*24 sata*, 13. 1. 2021.)
9. Lijepe kućice u Gorskom kotaru i **Lici** (*24 sata*, 18. 1. 2023.).

U *Jutarnjem listu* analizirani članci datiraju iz 2010. – 2022.:

1. Krenemo li od Senja prema unutrašnjosti i gorskim pokrajinama, **Lici** i Gorskom kotaru (Jutarnji list, 31. 7. 2010.)
2. estetski najbolje je osmišljen spomenički kompleks u **Lici** (Jutarnji list, 12. 5. 2011.)
3. Zbog snijega otežan je promet u Gorskom kotaru, **Lici** (Jutarnji list, 25. 3. 2013.)
4. Snijeg mjestimice pada u Gorskom kotaru i **Lici** (Jutarnji list, 6. 2. 2017.)
5. Sve sam uložio u biznis u **Lici** i nisam požalio (Jutarnji list, 16. 8. 2018.)
6. no mi smo svoju terapiju potražili u **Lici** i Gorskom kotaru (Jutarnji list, 29. 10. 2020.)
7. Tijekom noći i jutro snijeg je padao i još pada u Gorskom kotaru, **Lici** i na Medvednici (Jutarnji list, 20. 11. 2022.).

Nadalje, slijedi analiza toponima *Amerika*. Pregledom članaka iz *24 sata* i istraživanjem nesibilariziranog oblika *Ameriki* došlo se do spoznaje da se taj oblik nije upotrijebio ni jednom. Dakle, u svim promatranim člancima pojavljuje se sibilizirani oblik *Americi*:

1. Sada imaju više od 420 ljudi, a planiraju se širiti u Europi i Latinskoj **Americi** (24 sata, 5. 9. 2023.)
2. Osamdesetih je punio dvorane u **Americi** i Australiji (24 sata, 20. 8. 2023.)
3. govori o skandalu nakon kojeg danas teški bolesnici u **Americi** trpe nesnosne bolove jer ne mogu doći do toliko potrebne terapije (24 sata, 19. 8. 2023.).

U *Jutarnjem listu* pronađen je jedan nesibilarizirani oblik. U članku u kojemu se on nalazi govori se o dalekoj prošlosti:

1. Prisjeća se da bi za svaku Novu godinu svi u razredu dobili vrećicu voća, no njima su govorili: "Vama ne treba, vama je otac u **Ameriki**" (Jutarnji list, 16. 11. 2023).

Nadalje, analizom primjera *Krka* dolazi se do zaključka da se uvijek koristi nesibilarizirani oblik *Krki*, također do istog zaključka dolazi se i pregledom *Jutarnjeg lista* u kojemu se također ne pojavljuje ni jedan sibilizirani oblik i to u člancima starijih izdanja:

1. brodicu koja je potonula u **Krki** danas će izvlačiti iz rijeke (24 sata, 14. 6. 2023.)
2. Sagrađena je ispod slapa Skradinskog buka na rijeci **Krki** (24 sata, 25. 8. 2023.)
3. Stoljeće elektrane Miljacka na **Krki** (Jutarnji list, 14. 5. 2007.)
4. Nastavljena potraga za nestalim maloljetnikom na rijeci **Krki** (Jutarnji list, 27. 3. 2018).

Što se tiče primjera *Meka – Meki – Meci*, sibilizirani oblik ne prevladava, odnosno ne pojavljuje se u značenju *Meke*, već ukoliko je sibiliziran, ima u potpunosti novo značenje.

Primjer *Kartaga* možemo usporediti s primjerom *Požega* te zaključiti da su rezultati isti, odnosno, kako potvrđuju i članci iz *Jutarnjeg lista*, prevladava samo nesibilarizirani oblik *Kartagi*:

1. nadomak glavnome gradu i slavnoj **Kartagi** (Jutarnji list, 5. 3. 2008.)
2. Rim je nametnuo **Kartagi** nepovoljni sporazum (Jutarnji list, 26. 11. 2007.).

I naposljetku, u primjeru *Afrika* uvijek se javlja sibilizirani oblik *Africi*:

1. državni udar u Gabonu bio bi osmi u zapadnoj i središnjoj **Africi** (24 sata, 30. 8. 2023.)
2. dok je Južna Afrika najveći trgovački partner Kine u **Africi** 13 uzastopnih godina (24 sata, 23. 8. 2023.)
3. U **Africi** bjesni najkrvaviji rat na svijetu (Jutarnji list, 3. 10. 2022.)
4. Europska budućnost dijelom ovisi o **Africi** (Jutarnji list, 10. 3. 2020.).

Dakle, od sedam analiziranih primjera u četirima prevladava nesibilarizirani oblik, a u preostala tri sibilizirani. Objašnjenje tomu možemo pronaći u gramatikama i pravopisima. Težak-Babićeva gramatika navodi kako se u nekim zemljopisnim imenima otprije uvriježila sibilizirana osnova, dok u drugima nije. Također, za primjer u kojemu se uvriježila sibilizirana osnova uzimaju toponime *Lika – Lici*, *Amerika – Americi* i *Afrika – Africi* (Težak, Babić, 2009: 109). Ali, Silić-Pranjkovićeva gramatika (2007) i gramatika E. Barić i suranika (2005: 84) navode kako i primjer *Požega* i primjer *Lika* mogu imati dvostrukosti prilikom sklonidbe u DL jednine, ali isto tako navode *Afriku* i *Ameriku* kao promjere u kojima se uvijek provodi sibilizacija. Težak-Babićeva gramatika (2009: 109) u skupinu primjera koji imaju samo nesibilarizirani oblik dodaju *Krku* i *Meku*. U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i sur., 1999) pronalazimo primjer *Požega – Požegi* i *Kartaga – Kartagi* bez moguće dvostrukosti, kao i primjere *Amerika*, *Afrika* i *Lika*. Isto tako savjetnik potvrđuje neprovođenje sibilizacije u primjerima *Krka* i *Meka* jer ne dopušta dvostrukosti. Analizom primjera zaključuje se da se u uporabi u pojedinim novinama sibilizacija ili provodi ili ne provodi u pojedinom primjeru. Zanimljivo je istaknuti da ni u jednom primjeru uporaba sibiliziranog i nesibilariziranog oblika nije bila podjednaka. Uglavnom se koristi ili jedan ili drugi oblik dosljedno. Također, nema pravila u kojim se primjerima provodi jer npr. toponim *Lika* koristi se isključivo u sibiliziranom obliku *Lici*, dok se toponimi *Meka* i *Krka* s istim završetkom koriste isključivo u nesibilariziranim oblicima. Zanimljivo je istaknuti primjer *Meka* jer njezin sibilizirani oblik u potpunosti mijenja značenje što opravdava pravilo neprovođenje sibilizacije. Također, u primjeru *Amerika* pojavio se jedan nesibilarizirani oblik *Ameriki*, ali prilikom opisivanja daleke

prošlosti što također potvrđuje tezu da se u nekim primjerima uvriježila sibilizirana osnova iako u prošlosti nije bila provođena.

Skupina primjera zemljopisnih imena sa završetcima na *-ska*, *-ška* također će se analizirati u dnevnim novinama *24 sata* i *Jutarnji list*. Primjeri koji će se analizirati jesu: *Aljaska – Aljaski – Aljasci*, *Gradiška – Gradiški – Gradišci* i *Baška – Baški – Bašci*. Za prvi primjer koji završava na *-ska* (*Aljaska – Aljaski – Aljasci*) također su proučavani novinski portali. Analiza 20 članaka *24 sata* pokazala je da se i sibilizirani i nesibilizirani oblik jednako koriste u uporabi. Ono što je primijećeno jest to da se nesibilizirani oblik uglavnom javlja u nešto starijim člancima:

1. Prema izvoru iz Kongresa, putnici su bili na ribolovu u na **Aljaski** (24 sata, 11. 8. 2010.)
2. Vojni zrakoplov se srušio u blizini baze Elmendorf na **Aljaski** u srijedu (24 sata, 29. 7. 2010.)
3. na **Aljaski** sam sreo ogromnog grizlija, nije mi bilo svejedno (24 sata, 21. 2. 2018.).

U novijim člancima pojavljuje se u sibiliziranom obliku:

1. Srušio se helikopter na **Aljasci** (24 sata, 29. 3. 2021.)
2. Tragedija na **Aljasci** (24 sata, 18. 1. 2023.).

Ono što je zanimljivo istaknuti jest to da se sibilizirani oblik pojavljuje i u starijim člancima, npr.

1. Kolovoz je inače kišna sezona na **Aljasci**, ali obratna situacija nije se pojavila (24 sata, 28. 8. 2019.)

U *Jutarnjem listu* javlja se sibilizirani oblik čak u 2008. godini u primjeru:

1. Stvarnost na **Aljasci** danas je također neobična (*Jutarnji list*, 12. 6. 2008.),

ali se pokazalo da se sibilizirani oblik koristi u novim člancima:

2. Iden odobrio kontroverzni naftni projekt na **Aljasci** (*Jutarnji list*, 13. 3. 2023.).

Kao primjer sa završetkom *-ška* poslužio je primjer *Gradiška – Gradiški – Gradišci* te je analiza članaka pokazala da su i sibilizirani, ali i nesibilizirani primjeri u uporabi:

1. okupljanje u **Novoj Gradiški** (24 sata, 4. 6. 2023.)
2. Svećenik u **Novoj Gradiški** slao poruke dječaku (24 sata 3. 6. 2023.)
3. najteže 19-godišnji vozač koji je nakon pomoći u bolnici u **Novoj Gradišci** (24 sata, 18. 4. 2021.).

Također, primijećeno je da se u istome članku pojavljuju oba oblika, npr. naslov glasi: *Sudac istrage odredio je mjesec dana istražnog zatvora muškarcu (32) koji je napao dvojicu gostiju na terasi kafića u **Novoj Gradišci***, a u tekstu članka: *Muškarac (32) na terasi kafića U **Novoj Gradiški** radio nered (24 sata, 14. 6. 2021.)*.

U *Jutarnjem listu* pronalazimo primjere koji potvrđuju uporabu dvostrukosti čak i u starijim člancima:

1. strava u **Novoj Gradiški** baka mjesec dana živjela kraj mrtvog sina, snahe i bebe (Jutarnji list, 24. 5. 2014.)
2. horor u **Novoj Gradiški** Branitelj pritisnut dugovima ubio sinčića (2), ženu pa sebe (Jutarnji list, 23. 5. 2014.)
3. otac, majka i dijete (2) mrtvi u **Novoj Gradišci** DORH potvrdio da se radi o nasilnoj smrti (Jutarnji list, 22. 5. 2014.).

Dvostrukost se također javlja u novijim člancima:

1. Maleni, umiljati maltezer u **Novoj Gradišci** osramotio vlasnicu i priuštio joj policijsku prijavu (Jutarnji list, 25. 11. 2022.)
2. Muškarac u **Novoj Gradiški** umirovljenici ukrao novčanik s dokumentima, policija ga uhitila za 24 sata (Jutarnji list, 7. 4. 2023.).

Sljedeći primjer koji je analiziran jest toponim *Baška*. Zanimljivost toga toponima krije se u tome da se javlja oblik s nastavkom *-oj*, odnosno pojavljuju se nesibilarizirani oblici *Baški*, ali prevladavaju primjeri *Baškoj*:

1. U subotu je iznad plaže u **Baški** (Jutarnji list, 29. 8. 2021.)
2. Riva u **Baškoj** je doslovno bila pretijesna za sve koji su rock superstarove Eurosonga željeli vidjeti kako uživo izvode ‘Mamu Šč’ (Jutarnji list, 21. 5. 2023.)
3. Prepričala je čitateljica, koja je u četvrtak oko 17 sati u **Baškoj** na Krku (24 sata, 3. 6. 2023.)
4. Riječ je o mladom, pasioniranom ribaru, koji punim plućima živi život kakav su dječaci na **Baški** (24 sata, 24. 4. 2023.).

Silić-Pranjakovićeve gramatika (2007:109) i gramatika E. Barić i suradnika (2005) potvrđuju uporabu dvostrukosti u primjerima koji su analizirani. Također, dvostrukosti dopušta i pravopis Babića i suradnika (2000) što je vidljivo iz primjera dvostruke sklonidbe toponima *Gradiška*. Također, *Hrvatski jezični savjetnik* (Barić i sur., 1999: 564) dopušta dvostrukosti primjera

Gradiški – Gradišci. Zanimljivost koja se uočava analizom primjera iz ove skupine jest to da se javljaju mnoge dvostrukosti. Više je nedoumica oko uporabe, što potvrđuje i Markovićev navod (2013) gdje ističe kako i izvorni govornici hrvatskog jezika nailaze na nedoumice koji oblik upotrijebiti, za to navodi primjer imenice *droga – drogi* ili *drozi?* (Marković, 2013: 31). Kod dvostrukosti je posebno zanimljivo istaknuti primjer iz *24 sata* u kojemu se u istom članku pojavljuje i sibilizirani i nesibilizirani oblik toponima *Gradiška*.

Istraživanje koje je provedeno u radu *Glasovne promjene u imenima* autorica Glušac i Sesar (2019) također donosi zanimljive rezultate kada su u pitanju toponimi. Važno je istaknuti da se rezultati istraživanja podudaraju te da toponimi koji završavaju jednosuglasničkim skupom uglavnom ili provode ili ne provode sibilizaciju. Konkretno, u istraživanju provedenom na studentima došlo se do rezultata da svi ispitanici prednost daju sibiliziranom obliku *Lici* (95 % studenata kroatistike i 92 % studenata psihologije), dok su se kod toponima *Požega* odlučili za nesibilizirani oblik *Požegi* (100 % studenata kroatistike i 98 % studenata psihologije) (Glušac, Sesar, 2019: 38–39). Također, istraživanje je potvrdilo uporabu dvostrukosti kada su u pitanju toponimi koji završavaju na *-ska* i *-ška*. Istaknuto je da se u primjerima *Aljaska* i *Gradiška* javljaju dvostrukosti, dok se primjer *Baška* pojavljuje samo u nesibiliziranom obliku *Baški*. U istraživanju se došlo do zaključka da se na temelju promatranih primjera i dvostrukosti koje se javljaju u njima ne može doći do jasnog zaključka koji je oblik bolje upotrijebiti te se stoga potvrđuje dvostrukost navedena u normativnoj literaturi (Glušac, Sesar, 2019: 38). Isti zaključak pruža i istraživanje iz ovoga rada jer potvrđuje nedoumice pri provođenju sibilizacije u toponimima, posebice u primjerima *Aljaska* i *Gradiška*. S obzirom na dvostrukosti koje nudi normativna literatura i dvostrukosti koje se pojavljuju u proučavanim primjerima važno je istaknuti da normativizacija provođenja sibilizacije u toponimima nije uspješna. Nedoumice prilikom odabira određenog oblika toponimima česte su i kod izvornih govornika hrvatskog jezika, a čak i kod studenata kroatistike. Dopuštanjem dvostrukosti dodatno se stvaraju nedoumice u kojim je primjerima potrebno provoditi sibilizaciju, a u kojim ne. Takav primjer jasno je vidljiv iz članka u kojemu se javljaju oba oblika u dva različita odlomka.

5. ZAKLJUČAK

Glasovne promjene javljaju se u fonologiji, morfologiji i tvorbi riječi pa sukladno tomu promjene koje se događaju u izrazu morfema opisuju se u fonologiji, morfonologiji i tvorbi riječi. Fonologija se bavi proučavanjem fonemskog sastava morfema, dok morfonologija i tvorba riječi proučavaju njihovo funkcioniranje i međusobne veze. Jedno ime koje obuhvaća i proučava sve promjene jest morfonologija ili morfofonologija. U proučavanim gramatikama glasovne promjene dijele se na različite načine. Posebna pozornost u radu usmjerena je na glasovnu promjenu sibilizaciju, posebice na provođenje sibilizacije u toponimima te na dvostrukosti i odstupanja koja se pojavljuju. Proučavana normativna literatura pokazala je da se gramatike i pravopisi razlikuju u navođenju dvostrukih oblika, a ono što je istraživanje pokazalo jest to da se u primjerima čija osnova završava na jednosuglasnički skup sibilizacija ili provodi ili ne provodi. Primjerice, toponim *Lika* uvijek je u uporabi sa sibiliziranom osnovom (*Lika – Lici*), ali kod primjera *Požega* pojavnost je samo u nesibiliziranom obliku (*Požega – Požegi*). Također, analizirali su se primjeri sa završetkom *-ska, -ška* te se u toj skupini primjera pokazalo da su dvostrukosti česte u uporabi. Može se zaključiti da se nesibilizirani oblik više pojavljuje u starijim člancima, ali to nije isključivo jer je prisutno i u novijim. Zaključno, može se istaknuti da je sibilizacija glasovna promjena koja u sklonidbi toponima stvara nedoumice koji oblik je bolje upotrijebiti. Provedeno istraživanje opravdava dvostrukosti navedene u normativnoj literaturi jer su one itekako u uporabi. Iako, normativno propisivanje dvostrukosti dodatno može zbuniti govornike jer se nedoumice oko izgovora i pisanja toponima javljaju često, a normativna literatura ne nudi jedno konkretno rješenje.

6. LITERATURA:

1. Babić, Stjepan; Brozović, Dalibor; Škarić, Ivo; Težak, Stjepko, 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
2. Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan, 2000. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir, 2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo, 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.
5. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 2005. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Crljenko, Ivana, 2008. *O pisanju geografskih imena: Neke nedoumice u hrvatskim leksikografskim i kartografskim djelima*. *Studia lexicographica*, 2 (1(2)), 77–104. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/110752>.
7. Glušac, Maja; Sesar, Matea, 2019. *Glasovne promjene u imenima*. U: Glušac, Maja; Mikić Čolić, Ana, ur. *Gramatikom kroz onomastiku*. Osijek: Filozofski fakultet.
8. Jozić, Željko i dr., 2013. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
9. Marković, Ivan, 2013. *Hrvatska morfonologija*. Zagreb: Disput.
10. Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Težak, Stjepko, 1986. *Sibilarizacija u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*. *Filologija*, (14), 395–402. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/184076>.
12. Težak, Stjepko, Babić, Stjepan, 2009. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
13. Vuković, Stjepan, 2007. *Onomastička terminologija*. *Čakavska rič*, XXXV (1), 139–184. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/38336>.

PRILOZI:

1. <https://www.24sata.hr/>
2. <https://www.jutarnji.hr/>